

ANALÝZA

5. května 2017

Svou kvalifikaci nevyužívá v zaměstnání více než třetina mladých

Pracovní zkušenosti mladých úzce souvisejí s jejich studiem. Z velké části se jedná o povinnou praxi studujících. Relativně vysoký počet mladých pracovníků ve věku 20–34 let přitom uvádí, že v zaměstnání není dostatečně využívána jejich kvalifikace.

V roce 2016 byly do výběrového šetření pracovních sil zařazeny i otázky ad hoc modulu o situaci mladých na trhu práce v jednotlivých zemích EU. První blok dotazů byl zaměřen na vztah mezi nejvyšším úspěšně dokončeným stupněm vzdělání a pracovními zkušenostmi během tohoto studia.

Cílovou skupinou ad hoc modulu byli mladí lidé ve věku 15–34 let, z logických důvodů v analýze nejsou uváděny údaje za skupinu 15–19letých, kteří v našich podmínkách mají především ukončené základní vzdělání a teprve studují na středním stupni. První předběžné výsledky jsou proto prezentovány pouze za věkovou skupinu 20–34 let.

Ve skupině 20–34letých mělo nějakou pracovní zkušenost během úspěšně ukončeného studia 80 % všech respondentů v tomto věku. Po přepočtu na relevantní demografické údaje to bylo téměř 1463 tisíc 20–34letých.

Pracovní zkušenost mladých má často charakter povinné praxe během studia

Respondenti, kteří kladně odpověděli na otázku o pracovní zkušenosti během období svého úspěšně ukončeného stupně vzdělání, byli také dotazováni, v jaké míře byla tato práce zároveň součástí tohoto nejvyššího vzdělání. Ve skupině 20–24letých kladně odpovědělo 69 % respondentů. Procento kladných odpovědí vzrostlo ve skupině 25–29letých na 75 % a ve skupině 30–34letých nad 76 %. Převážně se jednalo o povinnou součást studia. V případě, že praxe související se vzděláním byla povinná, byla zjišťována i délka této praxe, konkrétně zda byla delší než 6 měsíců (krátkodobé praxe během studia byly sčítány). Dlouhodobou povinnou praxi absolvovalo během svého studia 466 tisíc 20–34letých.

Zjištěné údaje úzce souvisejí s nejvyšším dosaženým stupněm vzdělání. Nejčastěji uvádějí dlouhodobou praxi během ukončeného studia absolventi středního stupně bez maturity (vyučení), kterých bylo více než čtvrt milionu. Jedná se především o mladé muže, což souvisí s rozdílnou vzdělanostní skladbou mužů a žen. Na středním stupni s maturitou byl však rozdíl v počtu osob s dlouhodobou praxí mezi muži a ženami podstatně nižší. Vyšší počet žen s krátkodobou nebo dlouhodobou praxí na úrovni ukončeného terciárního vzdělání vyplývá z celkově vyššího počtu absolventek než absolventů.

ANALÝZA

Počet 20–34letých, kteří během studia absolvovali povinnou praxi podle délky praxe a stupně vzdělání

	Celkem	Muži	Ženy	Celkem	Muži	Ženy
	v tis.			v %		
Celkem	974,7	510,5	464,3	100,0	100,0	100,0
ano, delší než 6 měsíců	466,0	262,3	203,7	47,8	51,4	43,9
střední bez maturity (vč. vyuč.)	254,8	169,4	85,4	26,1	33,2	18,4
střední s maturitou	113,9	55,2	58,7	11,7	10,8	12,6
vysokoškolské	97,4	37,7	59,7	10,0	7,4	12,9
ano, kratší než 6 měsíců	508,7	248,2	260,6	52,2	48,6	56,1
střední bez maturity (vč. vyuč.)	118,8	69,8	49,0	12,2	13,7	10,6
střední s maturitou	239,0	119,1	119,9	24,5	23,3	25,8
vysokoškolské	150,9	59,2	91,7	15,5	11,6	19,8

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil-AHM2016

Vysoký počet mladých, kteří předčasně ukončili studium

Zřídka se vyskytují případy mladých ve věku 20–34 let, kteří absolvovali dvě školy na stejné úrovni formálního vzdělání (například dvě střední školy s maturitou). Jejich počet dosáhl necelých 60 tisíc.

Daleko více osob uvedlo, že po ukončení svého nejvyššího stupně vzdělání dále pokračovalo na vyšším stupni, ale nedokončilo jej. Počet těchto 20–34letých, kteří měli ukončen alespoň základní stupeň vzdělání, dosáhl více než 200 tisíc. Často se jednalo o nedokončení středního stupně vzdělání bez maturity (51 tis.), dále o nedokončení středního stupně s maturitou (45 tis.) a nejvíce bylo neúspěšných absolventů bakalářského studia (75 tis.). Zřídka byly uváděny jiné typy terciárního vzdělání jako vyšší odborné školy a magisterské studium. Minimální byl výskyt nedokončení konzervatoří s absolutoriem a doktorského studia.

Důvodem pro předčasné ukončení studia bylo nejčastěji nesplnění povinností pro pokračování ve vzdělávání a skutečnost, že studium bylo příliš obtížné. Tyto dva důvody uvedlo 60 % respondentů, kteří nedokončili toto vzdělání, jednalo se většinou o muže. Dále následuje přání respondenta začít pracovat a ukončení studia z rodinných důvodů, většinou žen.

ANALÝZA

Zjištěné důvody předčasného ukončení studia 20–34letých

	Celkem	Muži	Ženy	Celkem	Muži	Ženy
	v tis.			v %		
Celkem	203,8	119,3	84,5	100,0	100,0	100,0
studium bylo příliš obtížné	53,1	30,3	22,8	26,0	25,4	26,9
nepsnil/a jsem povinnosti pro pokračování ve vzdělávání	62,6	43,6	18,9	30,7	36,6	22,4
finanční náklady na studium byly příliš vysoké	4,9	3,6	1,3	2,4	3,0	1,5
přál/a jsem si začít pracovat	32,1	19,4	12,6	15,7	16,3	15,0
rodinné důvody	19,5	5,3	14,2	9,6	4,5	16,8
zdravotní důvody	5,9	1,6	4,3	2,9	1,4	5,0
časové důvody	6,0	3,2	2,9	3,0	2,6	3,4
jiné	19,8	12,2	7,6	9,7	10,3	9,0

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil-AHM2016

Převážná část mladých v postavení zaměstnanců získala své zaměstnání buď prostřednictvím příbuzných či známých nebo kontaktovali svého zaměstnavatele. Odpovědělo tak více než 73 % všech zaměstnanců. S velkým odstupem následují případy nalezení zaměstnání prostřednictvím inzerátů v médiích vč. internetu (13,6 %). Pouze malá část respondentů uvedla, že získala své zaměstnání prostřednictvím úřadu práce nebo prostřednictvím soukromé pracovní agentury, stejně tak přes vzdělávací instituci nebo přímým kontaktem zaměstnavatele s respondentem.

Zajímavé údaje byly zjištěny z odpovědí na otázku o uplatnění získaného vzdělání ve vlastním zaměstnání. Obecně je možné konstatovat, že s růstem úrovně formálního vzdělání roste i spokojenost respondentů s jeho uplatněním v praxi.

Převážná většina pracujících se základním vzděláním se domnívá, že jejich znalosti a dovednosti nejsou využity (odpověď ne a spíše ne). Nespokojena s využitím své kvalifikace je téměř polovina všech respondentů se středním stupněm vzdělání bez maturity (vyučených). Poněkud lepší situace je mezi středoškoláky s maturitou, kde byl ale jejich podíl také vysoký (blížil se 40 %). S tím kontrastuje vysoký podíl absolventů terciárního studia, kde pouhých 13 % osob je nespokojeno s uplatněním svého vzdělání.

ANALÝZA
Uplatnění vzdělání 20–34letých v jejich zaměstnání

	Dosažený stupeň vzdělání CZ-ISCED 2011				
	Celkem	základní vzdělání	střední bez maturity (vč. vyuč.)	střední s mat.	vysokoškolské
	v tis.				
Celkem	1405,5	64,6	383,2	553,1	404,6
ano	639,6	5,3	150,0	202,0	282,2
ano, částečně	278,9	9,5	56,8	144,0	68,5
spíše ne	182,1	11,8	51,9	88,0	30,3
ne	304,9	38,0	124,5	119,0	23,5
	v %				
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
ano	45,5	8,2	39,1	36,5	69,8
ano, částečně	19,8	14,8	14,8	26,0	16,9
spíše ne	13,0	18,3	13,6	15,9	7,5
ne	21,7	58,7	32,5	21,5	5,8

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil-AHM2016

Nízká spokojenost s uplatněním vzdělání v oboru studia služby

Vedle stupně dosaženého vzdělání významně ovlivňuje spokojenost či nespokojenost respondentů obor získaného vzdělání a jeho uplatnění v praxi. Na úrovni středního vzdělání bez maturity se absolutně nejvyšší počet nespokojených soustřeďuje do dvou tříd absolvovaných oborů vzdělání, a to do třídy technika, výroba a stavebnictví (92 tis.) a do třídy služby (téměř 60 tis.). Ve třídě služeb se jedná především o restaurátérství (kuchařství, obsluha, pohostinské služby a rychlé občerstvení). Vyšší počet těchto osob je i v oboru kadeřnické a kosmetické služby. Právě ve službách je vysoký i celkový podíl nespokojených (62 %).

Ve skupině maturantů bylo absolutně nejvíce nespokojených v široce vymezeném oboru studia obchod, administrativa a právo, v oboru technika, výroba a stavebnictví a opět ve službách. Téměř polovina absolventů oboru služeb uvádí, že ve svém zaměstnání vůbec neuplatní nebo spíše neuplatní své vzdělání. Nespokojenost s uplatněním kvalifikace často uvádějí absolventi oboru umění a humanitní vědy, oboru zemědělství, lesnictví, rybářství a absolventi všeobecného vzdělání (gymnázia, lycea).

Přes vysokou úroveň spokojenosti s uplatněním znalostí u absolventů terciárního studia, se však vyskytují i na této úrovni obory, kde je spokojenost nižší. Jedná se hlavně o služby a zároveň o obor umění a humanitní vědy. V následujícím přehledu jsou uvedeny údaje za vybrané obory a stupně vzdělání. Nejsou zveřejněna data, která vzhledem k nízké četnosti odpovědí nelze považovat za dostatečně věrohodná, protože mohou být zatížena velkou výběrovou chybou.

ANALÝZA

Počet 20–34letých, kteří uvedli, že v zaměstnání není zcela nebo spíše není využita jejich kvalifikace podle stupně a oboru vzdělání

Široce vymezený obor	Dosažený stupeň vzdělání CZ-ISCED 2011					
	střední bez maturity (vč. vyuč.)	střední s maturitou	vysokoškolské	střední bez maturity (vč. vyuč.)	střední s maturitou	vysokoškolské
	v tis.			v %		
všeobecné vzdělání	-	33,6	-	-	49,4	-
umění a humanitní vědy	4,2	7,9	8,2	62,6	50,3	24,0
společenské vědy, žurnalistika a informační vědy	-	-	8,9	-	-	13,4
obchod, administrativa a právo	10,3	50,6	7,3	48,6	36,6	13,0
technika, výroba a stavebnictví	91,7	48,2	3,9	37,8	27,2	6,2
zemědělství, lesnictví, rybářství a veterinářství	8,7	12,2	-	63,5	58,7	-
zdravotní a sociální péče, péče o příznivé životní podmínky	-	12,4	4,0	-	37,2	7,6
služby	59,4	33,0	8,7	62,3	47,9	32,2

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil-AHM2016

Nespokojeno s využitím své kvalifikace je téměř 40 % mladých žen

Vedle oboru studia je spokojenost ovlivněna i věkem respondentů. Více než polovina pracujících ve věku 20–24 let není spokojena s uplatněním svých znalostí a dovedností. Převážně se jedná o absolventy středního stupně vzdělání s maturitou a bez maturity. Ve věkové skupině 25–29 let již převažuje počet spokojených (ano a částečně ano), když jejich podíl vzrostl na 55 % všech respondentů dané věkové skupiny. Vyšší podíl spokojených je i ve skupině mladších třicátníků. Ve všech pětiletých skupinách vždy převažovala vyšší spokojenost mužů než žen.

Uplatnění vzdělání 20–34letých mužů a žen v zaměstnání

	v %		
	Celkem	Muži	Ženy
Celkem	100,0	100,0	100,0
ano, ve velké míře	45,5	46,0	44,7
ano, částečně	19,8	21,5	17,4
spíše ne, velmi málo	13,0	12,6	13,4
ne	21,7	19,8	24,5

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil-AHM2016

V šetření nebyly zjišťovány údaje o úrovni spokojenosti mladých respondentů s finančním ohodnocením jejich práce. Je však zřejmé, že diference ve výši příjmů podstatně ovlivňuje i názor respondentů na využití jejich kvalifikace.

ANALÝZA

Mladí pracující s výjimkou pomáhajících rodinných příslušníků byli dotazováni, jestli se kvůli současnému zaměstnání přestěhovali. Kladně na otázku odpovědělo 167 tis., tj. necelých 13 % 20–34letých pracovníků. Přitom se jedná hlavně o absolventy terciárního studia a o absolventy středních škol s maturitou (celkem 104 tis. osob). Převážně se jednalo o stěhování v rámci ČR (132 tis.). S velkým odstupem následoval počet osob, které se z důvodu zaměstnání přestěhovaly z nebo do zemí EU (28 tis.).

Kromě skupiny pracujících mladých, kteří z důvodu zaměstnání změnili své obvyklé bydliště, byla oslovena i druhá skupina mladých do 34 let, kteří nepracují (převážně ekonomicky neaktivní studenti, ženy na rodičovské dovolené, nezaměstnaní), zda uvažují o případné změně svého bydliště v souvislosti s budoucím zaměstnáním. Tito respondenti daleko častěji vyjadřují ochotu přestěhovat se kvůli svému budoucímu zaměstnání mimo ČR (v následující tabulce je uvedena i skupina 15–19letých).

Možnost stěhovat se za prací uvádějí nejčastěji ekonomicky neaktivní mladí lidé ve věku 20–24 let, kteří se z valné části připravují na své povolání studiem na terciárním stupni. Více než 35 % respondentů v tomto věku uvedlo, že by se přestěhovali kvůli zaměstnání mimo ČR. Ochota stěhovat se za prací s přibývajícím věkem již klesá. Ve skupině 25–29letých by se kvůli zaměstnání chtělo přestěhovat mimo území republiky pouze 16 % respondentů. Tento podíl se dále snižuje i ve skupině 30–34letých, kde tuto možnost uvedlo pouze 8 % dotázaných.

Ochota ekonomicky neaktivních mladých stěhovat se za budoucí práci

	Věkové skupiny				
	15–34	15–19	20–24	25–29	30–34
	abs. v tis.				
Celkem	971,9	403,2	283,1	154,7	130,8
ano, ale pouze v rámci ČR	299,6	119,2	97,4	50,2	32,8
ano, v rámci EU	76,7	30,3	32,5	9,5	4,4
ano, v rámci ČR i EU	98,6	40,3	45,5	7,9	4,8
ano, i v rámci světa	60,5	29,2	21,7	7,8	1,8
ne	436,6	184,3	86,0	79,4	87,0
	v %				
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
ano, ale pouze v rámci ČR	30,8	29,6	34,4	32,4	25,1
ano, v rámci EU	7,9	7,5	11,5	6,1	3,4
ano, v rámci ČR i EU	10,1	10,0	16,1	5,1	3,7
ano, i v rámci světa	6,2	7,2	7,7	5,0	1,4
ne	44,9	45,7	30,4	51,3	66,5

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil-AHM2016

ANALÝZA

Je třeba poznamenat, že absolutní četnost neaktivních respondentů po dosažení 25 respektive 30 let výrazně klesá a to zejména v souvislosti s dokončením terciárního stupně vzdělání. Z porovnání s údaji o skutečné migraci mladých pracujících je zřejmé, že ochota stěhovat se za prací do zahraničí je výrazně korigována právě nástupem do zaměstnání po ukončení studia.

Řada otázek v ad hoc modulu na téma Mladí lidé na trhu práce byla respondentům pokládána poprvé a nejsou tedy k dispozici časově srovnatelné údaje, které by umožnily posoudit míru změn. Co však bude možné využít, jsou údaje Eurostatu za všechny členské země, které budou zveřejněny v roce 2018.

Autor

Gabriela Strašilová, Bohuslav Mejstřík

Oddělení pracovních sil, migrace a rovných příležitostí, ČSÚ

Tel.: +420 274 052 352; +420 274 052 203

E-mail: gabriela.strasilova@czso.cz; bohuslav.mejstrik@czso.cz

Oddělení informačních služeb – ústředí

Informace o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další najdete na stránkách

Českého statistického úřadu: www.czso.cz | tel.: 274 052 304, 274 052 425, e-mail: infoservis@czso.cz